

Marin Sorescu - Iona

Repere analitice

-SPECIA LITERARĂ:-

- "Iona" este prima piesa a lui Marin Sorescu, aparuta in 1968; drama in patru tablouri, cu un singur personaj;
- teatrul lui Marin Sorescu reprezinta un efort de sincronizare cu problematica dramaturgiei europene si readuce in discutie drama destinului uman si existenta absurda, mai puternic marcata in Romania de conditiile opresante ale regimului totalitar;
- clasificari de teatru poetic, teatru-parabola, teatru-dezbatere sunt frecvente in interpretarile critice ale operei, poetul insusi fiind inclinat sa accepte ca teatrul reprezinta o modalitate mai potrivita, mai favorabila de punere in text, in "scena", a ideilor poetice.

-INTERFERENTE MITICE:-

- Marin Sorescu transcrie, in termeni moderni, mitul lui Iona, personajul biblic trimis sa propovaduiasca cuvantul Somnului la Ninive, unde faradelegile oamenilor ajunsesera fara margini; el este desemnat sa fie salvatorul cetatii, deoarece legea divina este neiertatoare pentru neascultatori: Sodoma si Gomora fusesera distruse tocmai din cauza nesupunerii fata de poruncile divine, datorita proliferarii pacatului pana la forme bestiale de manifestare; refuzand sa fie proroc, Iona vrea sa fuga in cetatea Tarsis cu o corabie, dar este vazut de Dumnezeu si pedepsit: corabia pe care calatoreste este surprinsa de o furtuna puternica si, pentru a scapa de mania divina, corabierii il arunca in mare; inghitit de un chit, Iona sta inchis trei zile si trei nopti in pantecele acestuia, timp in care se pocaieste si accepta misiunea divina;
- scriitorul retine ideea claustrarii in pantecele unui peste si destinul de salvator al omului, al omenirii de fapt, cu care este investit, in piesa, Iona.

-REPERE SPATIALE SI TEMPORALE:-

- decorul din tabloul I, care se repeta si in celelalte, cu mici schimbari, il infatiseaza pe Iona intr-un cadru simbolic, modalitate de caracterizare indirecta; jumatate din scena reprezinta o gura de peste, spre intunecimea careia personajul sta intors cu spatele; cealalta jumatate, apa si cerul, par intinse la infinit; in cadru se mai afla un acvariu, cu cativa pestisori, semn al spatiului limitat;
- timpul aici nu curge, ecoul insusi nu se aude, nu se mai intoarce: ecoul a murit;
- pe parcurs, se accentueaza bizareria spatiala a dramei (Iona este inchis intr-o burta de chit, la orizont se profileaza "un sir nesfarsit de burti"), situatiile inedite, redade prin replici scilicet, cu o ironie amara, indreapta semnificatiile piesei catre absurd, simbol si parabola, mereu deschise unor interpretari multiple;
- in tabloul IV didascaliile prezinta un decor simbolic: "O gura de grota, spartura ultimului peste spintecat de Iona. in fata ceva nisipos, murdar de alge, de scoici. Ceva ca o plaja. in dreapta, o

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

movila de pietroaie, case, lemne. La inceput, scena e pustie. Liniste. La gura grotei rasare barba lui Iona. Lunga si ascutita, vezi barba schivnicilor de pe fresce. Barba faltaie afara, Iona inca nu se vede."

-STRUCTURĂ:-

- "Iona" este o piesa cu o structura moderna, care depaseste simpla narare a unor fapte, fie ele si cu un caracter tragic; Marin Sorescu adopta formula teatrului parabola, cu sensuri existentiale profunde, desprinse dintr-un text cu valente poetice remarcabile, cu o tehnica a ambiguitatii, cum spune Eugen Simion, care "face ca faptele sa fie interpretate in mai multe feluri";
- disolutia granitelor intre genurile literare in teatrul modern este vadita: exista un singur personaj, dedublat pentru a sustine un solilocviu prelungit sau un dialog cu sine insusi;
- miscarea scenica este limitata, fiind transferata radiografierii traiurilor launtrice, prin introspectie si analiza psihologica.

-PERSONAJUL:-

- drama lui Iona ilustreaza singuratatea existentiala, sugerata prin didascalii: "Ba orice om foarte singur, Iona vorbeste tare cu sine insusi, isi pune intrebari si-si raspunde, se comporta tot timpul ca si cand in scena ar fi doua personaje. Se dedubleaza si se "stinge" dupa cerintele vietii sale interioare si trebuintele scenice.";
- instrainat de conditia sa originara, omul modern se dedubleaza, se multiplica la nesfarsit, incercand sa-si creeze o multime de alter ego-uri menite sa-l sustina in lupta iluzorie de recucerire a paradisiului; pierderea de vreme, irosirea in gol a existentei este dominanta acestei lumi, in care fericirea nu vine niciodata cand trebuie;
- in acest spatiu si timp degradat, insusi Dumnezeu pare sa fie captiv; dincolo de sferele succesive ale claustrarii, de burtele concentrice in care este inchisa existenta si care se multiplica la nesfarsit, nu mai ramane decat moartea, ca punct final al existentei: "...dar o data ajuns aici, in mormant, nu mai poate invia. Se da cu capul de toti peretii/cheama toate sretlicurile mintii si ale minunii, isi face vant in dumnezeire ca leul, in cerc, in aureola lui de foc. Dar cade in mijlocul flacarilor. De atatea ori a sarit prin cer, nici nu s-a gandit c-o sa se poticneasca tocmai la inviere!";
- invierea se amana, proclama in sens tragic Iona; Dumnezeu insusi este extenuat, incapabil sa resuscite actul care pune vietile in miscare: "Iar el e aici, in mormant, la capatul puterilor, si nu mai are glas sa urle pana la ei: "Oameni buni, invierea se amana!"";
- in ultimul tablou, dupa ce spintecase burtele celor doi pesti care il inghitisera si apoi se inghitisera unul pe altul, Iona constata ca lumea este un sir nesfarsit de burti, redate metaforic prin geamuri succesive dispuse la orizont, impiedicand lumina sa ajunga la om.

-FINALUL:-

- iluminarea finala, redobandirea propriului eu ("Mi-am adus aminte: Iona. Eu sunt Iona.") identifica si corecteaza eroarea originara a omului: "Am pornit-o bine. Dar drumul, el a gresit-o. Trebuia s-o

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

iau in partea cealalta."; prin aceasta revelatie ultima, punct de plecare al unei noi gnoze, al marii, adevaratei cunoasteri, omul poate sa se salveze din marele impas in care se afla: "(Striga): Iona, Ionaaa! E invers. Totul e invers."

-Eseu structurat-

Scrie un eseu de 2-3 pagini, despre particularitatile de constructie a unui personaj dintr-o opera dramatica studiata, apartinand perioadei postbelice. In elaborarea eseului, vei avea in vedere urmatoarele repere:

- prezentarea a patru elemente ale textului dramatic, semnificative pentru realizarea personajului ales (de exemplu: constructia subiectului, particularitati ale compozitiei, conflict, modalitati de caracterizare, limbajul personajelor, notatiile autorului etc);
- prezentarea statutului social, psihologic, moral etc. al personajului ales, prin raportare la conflictul/conflictele operei dramatice studiate;
- relevarea principalei trasaturi a personajului ales, ilustrata prin doua scene/ secvente/situatii semnificative sau prin citate comentate;
- exprimarea unui punct de vedere argumentat, despre modul in care se reflecta o idee sau tema operei dramatice in constructia personajului pentru care ai optat.

"Iona", prima experienta, dar decisiva, a lui Marin Sorescu, in domeniul dramaturgiei, poarta amprenta puternica a poeziei. In toate cele patru acte ale piesei se aude o singura voce, a lui Iona, dedublata insa, pentru a sustine un solilocviu plin de verva si de substraturi simbolice, prin care se propaga principalele idei ale dramei.

Minutia cu care sunt descrise decorurile, in partea initiala a fiecarui tablou, creeaza un spatiu determinant pentru situatia existentiala in care se afla personajul. In primul act, Iona este infatisat pe malul marii, intr-o situatie dilematica, de fapt arhetipala, aflat in momentul decisiv al unei alegeri. Marin Sorescu transcrie, in termeni moderni, mitul lui Iona, personajul biblic trimis sa propovaduiasca cuvantul Domnului la Ninive, unde faradelegile oamenilor ajunsesera fara margini. El este desemnat sa fie salvatorul cetatii, deoarece legea divina este neiertatoare pentru neascultatori: Sodoma si Gomora fusesera distruse tocmai din cauza nesupunerii fata de poruncile divine, datorita proliferarii pacatului pana la forme bestiale de manifestare. Refuzand sa fie proroc, Iona vrea sa fuga in cetatea Tarsis cu o corabie, dar este vazut de Dumnezeu si pedepsit: corabia pe care calatoreste este surprinsa de o furtuna puternica si, pentru a scapa de mania divina, corabierii il arunca in mare. Inghitit de un chit, Iona sta inchis trei zile si trei nopti in pantecele acestuia, timp in care se pocaieste si accepta misiunea divina. Din intregul mit, scriitorul nu retine insa decat ideea claustrarii in pantecele unui peste si, cum vom vedea, destinul de salvator al omului, al omenirii de fapt, cu care este investit, in piesa, Iona. Chiar personajul pare sa-si aduca aminte, cu mare greutate, "povestea chitului", semn ca legaturile omului modern cu mitul sunt destul de slabe si intentia lui Marin Sorescu este, in buna masura, alta, deviata catre sensurile actuale ale dezbaterii existentiale. Cu toate acestea, registrul mitic este potentat de sensuri simbolice, fapt ce asigura, de altfel, profunzimea incontestabila a dezbaterii dramatice.

Tabloul I îl infatisează pe Iona într-un decor simbolic, modalitate de caracterizare indirectă, scena reprezentând, jumatate, o gura de peste, spre întunecimea careia personajul sta întors cu spatele, iar în cealaltă jumatate, cerul și apa, întinse la infinit. În cadru se mai afla un acvariu, cu vreo cativă pestisori, semn al spațiului limitat, dar și primul artefact, primul produs artificial în acest spațiu original. Timpul aici nu curge, ecoul însuși nu se aude, nu se mai întoarce: ecoul a murit, Iona este, probabil, omul primordial, omul adamic, pus în fața gravei alegeri a destinului său. Sau este omul profan, care se întoarce la origini, pus din nou să aleagă ca la început, cautând o altă cale.

La începutul piesei, Iona își caracterizează în mod direct propria situație existentială, se striga pe sine, își pastrează încă identitatea omului profan, dar ecoul nu îi mai răspunde, ca o invitație la uitare, la întoarcere către starea primordială. Mai pastrează, în conștiință, ecourile lumii din care abia s-a retras, galagia enormă a existenței ("Să se termine cu galagia pe mare!"), imperativele parcelării spațiului vital ("Fiecare om să privească în cercul său [...] și să tacă"), dar visează și la alt spațiu, la alt destin: "Ar trebui să pescuim în alta mare", "Parcă poți să-ți schimbi marea?".

Iona repetă însă greșeala inițială, păcatul biblic, alege din nou o ocupație utilitară, munca și toate calvarurile ei, vrea să fie din nou pescar. Visează numai pești, peștele cel mare, simbol al unui ideal uman plin de trufie. Visează, poate, și la redobândirea credinței, peștele fiind un simbol al creștinismului incipient (la primii creștini, în vremea lui Nero, era un fel de semn de recunoaștere a celor credincioși).

Semnificativ, copiii, în candoarea lor originară, visează numai marea, fără pești, numai paradisul, ilimitatul. Acvariul, prezent de la început în cadru, este de fapt tentativă, echivalentul marului biblic. De aceea, sfârșitul tabloului I îl infatisează pe Iona din nou pe aceeași cale, reluând labirintul existenței umane, înghitit din nou de peste, iarăși captiv în universul existential.

Piesa lui Marin Sorescu exprimă și un protest față de condiția umană limitată, un strigăt din adâncuri contra unui destin nedrept, compensat, în contemporaneitate, doar de adaosul masiv de artefacte ale civilizației moderne. Reflecțiile unor filosofi remarcabili evidențiază alienarea omului modern, însingurat printre semenii săi, care nu-i pot fi de niciun ajutor în fața neantului. Influențele lui Heidegger, Nietzsche ("Așa graiă Zarathustra"), Jean-Paul Sartre ("Ființa și Neantul"), Albert Camus ("Vara la Alger") se fac discret simțite în rândurile acestei prime piese a lui Marin Sorescu. Supercivilizația tehnică poate deveni o nouă barbarie, fiindcă neglijează omul, fiind incapabilă să-l transforme într-o ființă mai bună, mai frumoasă, care să-și depășească propria condiție. Omul se resemnează, ca și Iona, să trăiască în spațiul interior al propriei sale neputințe, să nu se mai avante în largul mării, incapabil să parasească spațiul claustrării din lipsa de resurse și, mai ales, de ideal. În această cautare, omul este singur: "nimeni nu va misca un deget", "pe omenire o doare în fund de soarta ta", spune Iona. Forta omului se macină în inutile procese de cunoaștere, în legături care îl înfasoară și mai strâns în propria neputință.

Eliberarea din monotonia existentială pe care o încearcă Iona în tablourile al doilea și al treilea vizează depășirea limitelor unei specii mediocre în preocupări, fără o perspectivă salvatoare. Cea

mai crunta condamnare este aceea de a nu avea viitor sau de a avea unul degradat, de a trai mereu in trecut, invins de nostalgii, resemnat, cu tristetea de a avea toate caile inchise, Iona este singur printre semenii lui, pentru ca, dupa esecul constructiei turnului Babei, oamenii s-au instrainat, au abandonat idealurile inalte pentru o existenta mediocra, fara viitor, exceland in uitare, aliniindu-se intr-un lung sir de morti anonime.

Pentru a disimula efectele acestui esec original, omul se dedubleaza, se multiplica la nesfarsit, incercand sa-si creeze o multime de alterego-uri menite sa-l sustina in lupta iluzorie de recucerire a paradisului. Se pliaza si se dedubleaza, cum face si Iona de-a lungul intregii piese. Replica lui disperata, "Cum pierde timpul cu fleacuri!", este o parafraza la constatarea Faulkneriana despre rostul fiintei umane, acela de faptura agitata, zgomotoasa, marioneta in bataia vantului istoriei, care isi joaca rolul cat timp are putere, neglijand viata reala, care accepta extinctia din superstitie, vazand numai moartea celorlalti, nu si pe cea proprie. Pierderea de vreme, irosirea in gol a existentei este dominanta acestei lumi, in care fericirea nu vine niciodata cand trebuie, inchisa in ea insasi, ca intr-o inchisoare. In ultimul tablou, dupa ce spintecase burtele celor doi pesti care il inghitisera si apoi se inghitisera unul pe altul, Iona constata ca lumea este un sir nesfarsit de burti, redate metaforic prin geamuri succesive dispuse la orizont, impiedicand lumina sa ajunga la om.

Tema universurilor inchise, restrictive, transcrie adevarul singuratatii absolute a omului: el este inchis intr-o serie de cutii succesive, surpriza finala intervenind atunci cand, eliberat din ultima cutie, se trezeste tot in prima, printr-un straniu proces de metamorfoza. Iluzia unei lumi curate, nepoluata de noxele civilizatiei, este data de prezenta aerului proaspat al lumilor excentrice, apropiate de cea exterioara: "Aerul! Da, asta e aer... Sa nu-mi spui ca si cel dinauntru a fost aer". Lumea refuza sa fie frumoasa pentru Iona, expunandu-si uratenia funciara, care va duce, in cele din urma, la schimbarea ei: "in curand, hoitul acesta se va scufunda... Va lua apa si...". Numai soarele trebuie salvat, prins intr-un navod, dintr-o irepresibila dorinta de a lua eternitatea in brate: "Doar atat! Soarele. si sa-l pun la sarat, poate tine mai mult". In cautarea universului exterior, Iona este singur; toti ceilalti l-au abandonat, prinsi in caruselul unei vieti banale si monotone. Prin decor trec figuri bizare, Pescari purtand in ei disperarea neputintei, si lucruri inutile, "umbre-copaci, pasari, ganganii, la fiecare pas. si cu toate acestea trebuie sa fim atenti, sa le dam buna ziua, sa le-ntrebam ce mai fac, cum au dormit". Umbrele sunt de fapt oamenii, decazuti, fara lumina interioara conferita de cautarea absolutului, cu care Iona nu poate comunica, asa cum nu poti vorbi cu pietrele din jur.

Transcenderea propusa de Marin Sorescu cere, din partea lui Dumnezeu, o dovada esentiala: "Ca noi, oamenii, numai atata vrem: un exemplu de inviere. Apoi ne putem duce linistiti pe la casele noastre, sa murim bine, omeneste, pe la casele noastre". Este o referire biblica la Iisus si la ridicarea din mormant a lui Lazar, mort de patru zile, prin folosirea puterii supreme, de origine divina, a reinvierii. Invierea se amana insa, deoarece lumea s-a abatut de la vechile cai, cand totul era posibil; merge acum in sens contrar. Dumnezeu insusi este extenuat, incapabil sa resuscite actul care pune vietile in miscare: "Iar el e aici, in mormant, la capatul puterilor, si nu mai are glas sa urle pana la ei: "Oameni buni, invierea se amana!"". Metaforic vorbind, lumea ramane inchisa

intr-un lung sir de burti, care au avut timp sa creasca una dupa alta, incat nu se mai zaresc nici trecutul, incetosat, nici viitorul, capete ale unui singur segment temporal, existenta inscriindu-se definitiv intr-un prezent degradat, Iona nu vrea, la a doua iluminare a sa, din finalul piesei, sa fie prins de prezent, deoarece acesta este cauza nefericirii sale, a dramei existentiale.

Insusi Dumnezeu pare sa fie captiv in acest spatiu si timp degradat Dincolo de sferile succesive ale claustrarii, de burtile concentrice in care este inchisa existenta si care se multiplica la nesfarsit, nu mai ramane decat moartea, ca punct final al existentei: "...dar odata ajuns aici, in mormant, nu mai poate invia.

Se da cu capul de toti peretii, cheama toate siretlicurile mintii si ale minunii, isi face vant in dumnezeire ca leul, in circ, in aureola lui de foc. Dar cade in mijlocul flacarilor. De atatea ori a sarit prin cer, nici nu s-a gandit c-o sa se poticneasca tocmai la inviere!". Mintea umana, atat de inrobota de lucruri banale, nu poate sa faca tocmai acest pas mic, dar esential, nu poate sa determine originea si sa invinga fenomenul mortii, sa-l rescrie adecvat, fara greseli in registrul cosmic al existentei. Din aceasta perspectiva, stiinta si toate acumularile gnoseologice ale lumii devin inutile, fara legatura cu esenta ultima a omenescului, cu realitatea sa de carne si lut, fiind preferabile neantul, intunericul biruit de lumina, eliberarea din urma: "Ce conteaza daca ai sau nu ai noroc? E greu sa fii singur. -(Scoate cutitul). Gata, Iona? (isi spinteca burta). Razbim noi cumva la lumina."

Finalul piesei a ridicat multe intrebari, a presupus felurite interpretari, cea mai des intalnita sugerand sinuciderea personajului, incercarea eliberarii in sine, in universul interior. Probabil ultimele replici ale piesei presupun sensuri mult mai adanci, descoperirea, in sfarsit, a caili adevarate pentru salvarea conditiei umane. Iluminarea finala, redobandirea propriului eu ("Mi-am adus aminte: Iona. Eu sunt Iona.") identifica si corecteaza eroarea originara a omului: "Am pornit-o bine. Dar drumul, el a gresit-o. Trebuia s-o iau in partea cealalta.". Prin aceasta revelatie ultima, punct de plecare al unei noi gnoze, al marii, adevaratei cunoasteri, omul poate sa se salveze din marele impas in care se afla: "(Striga): Iona, Ionaaa! E invers. Totul e invers."